

Vísinda *vøka*

VÍSINDAVØKAN verður 6. november

Smittuapp hevði funnið tey smittaðu skjótari

Føroyskir myndugleikar eiga at taka stig til at fáa eina føroyska smittuapp sum skjótast. Tað hevði gjørt smittusporingina munandi skjótari og lættari, heldur Hannes Gislason, professari í samskiftis- og kunningartøkni.

Eftir Dagmar Joensen-Næs

Fleiri lond brúka appir sum amboð at finna folk, ið kunnu verða smittað við COVID-19. Smittuappir geva fólki, ið eru smittað við koronavirus, móguleika at boða øðrum frá, sum tey hava havt samband við, at tey kunnu vera smittað og eiga at lata seg kanna.

Í millum annað Danmark og Íslandi verða smittuappir nógv brúktar til at spora smittu. Serliga í Íslandi hava tey havt stórt gagn av appini.

Í Føroyum hevur enn einki verið gjørt fyri at fáa eina tilíka app. Hetta heldur Hannes Gislason, professari í kunning- og samskiftistøkni, lítið um.

- Eg havi skilt, at hetta er eitt amboð, sum liggur í skuffuni, men sum ætlanir ikki eru um at taka fram enn. Men tað er júst nú, vit eiga at gera tað. Tað er í friðartíð, at tilíka stig eiga at verða tikin. Og hesar appir hava víst seg at vera sera gagnligar aðrastaðni, sigur hann.

FÁA BOÐINI ÚT BEINANVEGIN

Hannes Gislason ivast ikki í, at tað hevði gjørt smittusporingina lættari og skjótari, um føroyingar eisini fingi eina smittuapp.

- Tað hevur stóran týðning fyri smittusporingina, at vit finna og avbyrgja tey smittaðu, áðrenn tey smitta onnur. Gera vit ikki tað, kunnu vit bráðliga fáa ein høgan vøkstur. Tað kann henda, hóast vit hava lág smittutøl, tí fólk kunnu vera smittað uttan at hava sjúkueyðkenni, og so

kann ein smittuketa fara í gongd, áðrenn vit náa at gera nakað við tað, sigur hann.

- Tann hátturin at spora smittuna, ið verður brúktur í Føroyum, tekur tíð. Fyrst skal ein listi gerast yvir, hvørji fólk tann smittaði hevur havt samband við. Síðani skal listin latast inn og eftirkannast av øðrum, sum so skulu ringja til tey, ið standa á listanum.

- Høvdu vit havt eina app, hevði tann smittaði beinanvegin kunna givið boðini víðari til øll, sum hann hevði verið saman við, um tey eisini høvdu smittuappina, sigur Hannes Gislason.

Danska smittuappin hevur ikki altíð riggað so væl, men hon er munandi betur nú.

- Teir byrjunartrupulleikar, ið hava verið, eru rættaðir nú, og hon verður alla tíðina betur. Tað er eingin orsök at halda, at vit ikki kunnu fáa eina vælvirkandi føroyska smittuapp.

- Eg eri rættiliga vónsvikin av, at vit í Føroyum ikki hava viljað hugt meira at tí tøkni, ið er tøk. Vit eiga at brúka tey amboð, ið kunnu hjálpa við smittusporingini. Fyri tað um vit tvær ferðir hava megnað at sligið koronubylgjuna niður, so er ikki vist, at vit altíð fara at klára tað. Um tað hendir, at vit missa tamarhaldið á smittuketunum, hevði tað hjálpt ótrúliga væl at havt eina app, sum ávarar fólk um, at tey hava havt samband við ein, ið er smittaður, sigur Hannes Gislason.

Les um dátuvísindaliga gransking av smittutølum á síðu 8 og 9.

Tey flestu, sum vórðu smittað við koronu í vár, hava í heyst verið til kanning á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu. (Mynd: Maria Skaalum Petersen)

Nógv hava seinárin av koronu

Hálvt ár eftir, at tey vórðu smittað við koronu, eru fleiri føroyingar enn plágaðir av sjúkueyðkennum. Serliga er tað møði, trongd og vantandi smakkisansur, sum fleiri framvegis dragast við.

Eftir Dagmar Joensen-Næs

Næstan øll, sum vórðu smittað av koronu í fyrstu bylgjuni í vár, hava verið við í eini granskingarættan um sjúkueyðkenni, sum Maria Skaalum Petersen og Pál Weihe á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu hava staðið fyri.

Meðan tey smittaðu sótu avbyrgd í sóttarhaldi, vórðu tey annan hvønn dag upprind av læknum og spurd, hvørji sjúkueyðkenni tey høvdu.

Tey flestu, ið vórðu smittað í vár, høvdu mild sjúkueyðkenni. 11% høvdu als eingi sjúkutekin. Bert nøkur heilt

fá gjørdust so sjúk, at tey máttu innleggjast.

Eftir at tey smittaðu vóru loyst úr sóttarhaldinum, vórðu tey, sum høvdu játtað at vera við í granskingarverkætlanini fleiri ferðir upprind av læknum og læknalesandi og spurd, um tey framvegis høvdu sjúkueyðkenni.

Maria Skaalum Petersen hevur síðani greinað sjúkueyðkennini.

- Tey mest vanligu sjúkueyðkennini í byrjanini vóru møði, fepur og høvuðpína. Tað eru sjúkueyðkenni, sum líkjast vanligari influensu. Men síðani fingi vit eisini fleiri fráboðanir um, at

fólk høvdu mist smakki- ella lukti-sansin, sum ikki er eitt eins vanligt sjúkueyðkenni, sigur hon.

Í september vórðu øll, sum vórðu smittaði í vár og luttóku í granskingarverkætlanini, boðin til heilsukanning á Deildini fyri Arbeids- og Almannaheilsu.

- Kanningarnar hava víst, at nóg, kanska beint undir helvtin, framvegis eru ávirkaði av koronu, hóast hálvt ár nú er liðið, síðani tey vóru sjúk. Fleiri kenna seg móð ella trong, og fleiri hava enn ikki fingið serliga smakkisansin aftur.

- Onnur seinárin sum vónaligt minni og vantandi evni at hugsavna seg hava eisini verið nevnd, men tað er ov tíðliga at siga nakað enn um hetta enn, sigur Maria Skaalum Petersen.

Les meira um gransking av seinárinum á síðu 3.

Korona gav
rúmd til tankar
um trúgv

Umleið 150 føroyingar
doyðu av meslingum í
1846:
Snikkarin smittaði
næstan øll í Føroyum

10

14